INHOUD

Voorwoord bij de derde druk 7

'Sranang', ons vaderland 11

Het tijdperk der slavernij 17
- De komst der blanken 19
- El Dorado 21
- De eerste nederzettingen 24
- Het Hollandse bewind 25
- De slavenhandel 29
- De markt 30
- In slavernij 32
- De slavin 37
- De meesters 39
- De straffen 44
- Geschiedenis des Vaderlands 50
- Van Aerssen van Sommelsdyck (1683-1688) 51
- Het gespuis 55
- De bostochten 59
- Mr. Johan Jacob Mauricius (1742-1751) 63
- Gouverneur Crommelin (1752-1768) 70
- Gouverneur Nepveu (1770-1779) 72
- Boekoe (tot stof vervallen) 72
- Het laatste hoofdstuk van het verzet 81
- Suriname onder Brits bestuur 83
- De grote brand 86
- Het lot der ethici 89
- Blanke kolonisatie 93
- Vechten tegen de bierkaai 97
- Gouverneurs op parade 98
- De afschaffing der slavernij 101
- De vrijheid? 103
- De grote uitverkoop 105

Het tijdperk der 'vrijheid' 109
Zo leven wij 111
Het wezen der autonomie 114
Fin de siècle 117
Contractarbeid 120
Vrije arbeid 127
Op jacht naar goud 136
De grote cultures 138
Waar blijven de miljoenen? 139
Resultaten 150

Weerzien en afscheid 155

Noten 170

VOORWOORD BIJ DE DERDE DRUK

> 'De waarheid doet de storm tegen zich opsteken, die haar zaden in het wijde uitstrooit.'
>
> Tagore

'Geen volk kan tot volle wasdom komen, dat erfelijk met een minderwaardigheidsgevoel belast blijft. Daarom wil dit boek trachten het zelfrespect der Surinamers op te wekken.' Dit schrijft Anton de Kom in het hoofdstuk 'Geschiedenis des Vaderlands' (p. 50).

Hij voorzag dat het Surinaamse volk, belast met de erfenis van het kolonialisme, een lange, zware weg zou moeten gaan om uit te groeien tot een volwaardige natie.

Wij slaven van Suriname is ten dele een politiek commentaar op de geschiedenis van Suriname en ten dele een schreeuw om rechtvaardigheid. Het is, en dat is misschien het belangrijkste, geschreven door een landskind, dat door zijn afwijkende opvattingen de koloniale onderdrukking aan den lijve heeft moeten ondervinden.

Anton de Kom werd geboren te Paramaribo in 1898.

'Het was een rustig kind. Als jongen altijd met zijn neus in de boeken,' zo vertellen familieleden.

Zijn vader was gouddelver. Na een teruggang in de goudwinning richtte hij zich op de landbouw. Het gezin bestond uit zes kinderen, drie jongens en drie meisjes. Anton was de oudste zoon. Hij bezocht de Paulusschool in Paramaribo – lagere school en mulo, wat in die tijd, 1910, een uitzondering was.

Getuigschriften geven aan dat hij vanaf 1916 als kantooremployé heeft gewerkt bij onder andere de deurwaarder H.C. Cooke en drie jaar bij de Balata Compagnieën Suriname en Guyana.

Deze laatste werkkring bracht hem in contact met de balata bleeders. Dit werd ook zijn eerste confrontatie met uitbuiting. Een arbeider die hem gekend heeft, zegt: 'Hij zat op kantoor en vocht voor ons. Hij zorgde ervoor dat wij het loon kregen waar wij recht op hadden.'

'SRANANG', ONS VADERLAND

Van 2 tot 6 graden zuiderbreedte, van 54 tot 58 graden westerlengte, tussen het blauw van de Atlantische Oceaan en het ontoegankelijke Toemoek-Hoemakgebergte, dat de waterscheiding vormt met het Amazonebekken, gevat tussen de brede waterstromen der Corantijn en Marowijne, die ons van Brits- en Frans-Guyana scheiden, rijk aan ontzaglijke bossen, waar de groenhart, de barlak, de kankantrie en de kostbare bruinhart groeien, rijk aan brede rivieren, waar reigers, wieswiesies, ibissen en flamingo's hun broedplaatsen vinden, rijk aan natuurlijke schatten, aan goud en bauxiet, aan rubber, suiker, banaan en koffie… arm aan mensen, armer aan menselijkheid.

Sranang – ons vaderland.

Suriname zoals de Hollanders het noemen.

Nederlands twaalfde en rijkste, nee, Nederlands armste provincie.

Tussen de kust en de bergen sluimert onze moeder, Sranang, sedert duizend en nogmaals duizend jaren. Niets is veranderd in de dichte bossen van haar onbekende binnenlanden.

De oerwouden van het hoogland schijnen verstard in een eeuwenlang zwijgen, pas tegen de nacht ontwaakt, als een verborgen muziek, het gonzende geruis van duizenden insecten. Romantischer, maar tevens woester, is het landschap in de savannen en langs de rivieren. Slingering van lianen die als draperieën neerhangen van de bomen, versperren de weg, wilde orchideeën bloeien, hier leven de schichtige patjiera's, kapucijnaapjes balanceren op de takken, papegaaien laten hun schrille kreten horen, de jaguar loert, een gordeldier speurt met zijn spitse tong naar mieren.

Onberoerd en onontgonnen wachten sedert duizenden jaren de donkere bossen van moeder Sranang. Zonderlinge dieren wonen hier, wier namen in het Westen nauwelijks bekend zijn: boommiereneters, boomstekelvarkens, de vireo's, de tanagra's, de tiegrieman en de blauwdas, pepervreters zitten op de hoge toppen der palmen en zwermen dagvlinders, de schitterend blauwe morpho's,

de gele en oranjekleurige callidrya's verheffen zich tot vaak onder de kruinen der bomen.

Mensen?

Mensen zijn er nauwelijks om van deze schoonheid te genieten.

In het benedenland wonen de Warans, de Arowakken en de Caraïben, zwakke uitstervende indianenstammen, machteloze afstammelingen der oorspronkelijke bevolking die door de blanken van de beste plaatsen werden verdrongen. In het bovenland de Trio's en de Ojana's. Hun kralenarbeid en kunstig vlechtwerk, hun fijnbewerkte danssieraden spreken van een aangeboren zin voor schoonheid.

Ongeveer 2450 indianen en ongeveer zeventienduizend marrons, de bosnegers, over wie wij later nog zullen spreken.

Ten hoogste twintigduizend mensen bevolken de binnenlanden van Sranang, een gebied van bijna vijfmaal de oppervlakte van Nederland. Voor de rest zijn de bossen slechts bevolkt met agoeti's en luiaards, met bosduivels, tapirs en watervarkens, met de brulaap, miereneter en aboma snitjie.

De historie is moeder Sranang voorbijgegaan, drie eeuwen Hollandse kolonisatie hebben haar binnenland onberoerd gelaten, de stroomversnellingen van haar rivieren drijven geen motoren, de vruchtbare gronden zijn niet bezaaid, de kostelijke schatten der bossen zijn niet ontgonnen, in bitterste armoede, in schamele onwetendheid leven de wilde stammen temidden van een natuur, waarvan de overdaad nutteloos teloorgaat.

Zelden waagt een blanke zich in deze wildernissen, waar de weg slechts aan de indianen en de bosnegers bekend is. Langs de loop der rivieren dringt soms een Franse *libéré*, een Britse *rowdy*, een Hollandse onderzoeker het land in. Ze zetten hun mes in de blanke huid der bolletrie en doen het kostbare melksap vloeien. Doch de libéré keert terug naar de kust, de rowdy drinkt zich dood in een whiskyroes, aan zijn eenzaam kampvuur, de Hollander laat zich door marrons in een kano de rivier afvloeien, de wildernis blijft achter, de wonden der rubberbomen vergroeien, het verlaten kamp wordt door slingerplanten overwoekerd.

Van Hollandse invloed, Hollandse energie, Hollandse beschaving valt in het binnenland van Sranang geen spoor te vinden, in geen weg, geen brug, geen huis staat Hollandse historie geschreven.

De blanken hebben slechts angst gekend voor de wildernis, waarin de ontvluchte slaven hun toevlucht zochten.

Alleen een armzalig verwaarloosd spoorlijntje, dat nergens heenvoert en nooit voltooid werd, getuigt van een korte waanzinnige gouddroom.

De wijde vlakten der savannen, de bossen en de hoge granietbergen van moeder Sranang slapen sinds honderd eeuwen.

Voor hen werd nog geen historie geschreven.

Slechts op de smalle strook langs de zeekust, hier en daar aan de monding der grote rivieren, op de allervruchtbaarste alluviale gronden waait het rood, wit en blauw van de Hollandse driekleur.

Rood -

'Kijk moeder' zegt verwonderd het kleine blanke jongetje uit het prachtige boek *Omdat ik zwart ben* van Madeleine Pax – 'ziet U wel dat die negers ook rood bloed hebben?'

Wit -

De kleur van de vredesverdragen van Crommelin.

En blauw? -

De kleur van onze tropenhemel, waarheen wij door de donkere bladeren onzer bomen opzien om in de fonkelende glans der sterren de belofte van een nieuw leven te lezen?

Nee, dat is het diepe blauw van de Atlantische Oceaan, waarover eenmaal de slavenhalers hun Afrikaanse buit, hun levende koopwaar, onze ouders en grootouders, naar hun nieuwe vaderland Sranang voerden.

HET TIJDPERK DER SLAVERNIJ

DE KOMST DER BLANKEN

> 'Het oude volk dat, zichzelf ten verderve, gastvrij was voor de brooddronken mannen van een Spaanse karaveel en voor een man, die Christus-drager heette. Een volk dat opgejaagd…'
>
> Albert Helman

'Gelukkig het volk' zegt een Frans schrijver, 'dat geen geschiedenis kent.'

De geschiedenis van Suriname dateert van de ontdekking der Wilde Kust (Guyana), in 1499 door de blanken.

Wij weten door Hartsinck,[1] hoe het er in die dagen op de Wilde Kust uitzag. Daar woonde destijds een volk van indianen, die heer en meester waren in hun eigen rijk. 'Gastvrij zijnde,' schrijft Wolbers in zijn *Geschiedenis van Suriname*,[2] 'ontvingen zij dikwijls bezoek van andere stamgenoten, waarbij het gesprek doorgaans over hun geliefkoosde onderwerpen, jacht en visserij liep. Zij bezaten een zekere aangeboren eerlijkheid en rechtvaardigheid, die in al hun handelingen uitblonken; zij betoonden zelfs een wellevendheid en vriendelijkheid, die men bij onbeschaafde volken niet verwacht zou hebben. Indien zij met elkander een gesprek voerden, was het steeds met bedaardheid en zachtheid, nooit spraken zij elkaar op verachtelijke wijze aan. Ook bezaten zij enige kennis van de loop der sterren, welke hun van groot nut was tot het opsporen van de weg in de wildernissen.'

Deze beschrijving klopt nog heden met datgene, wat ons ontdekkingsreizigers vertellen over het karakter van hun afstammelingen, de Trio's en de Ojana's. Ook voor hen geldt, dat zij bedaarde mensen zijn, bij wie heftige gemoedsuitdrukking of uitbundig lachen zelden wordt waargenomen, ook van hen roemt men de gulle goedgeefsheid, de moed en de ondernemingskracht, ook zij zijn voortreffelijke bootslieden en uitstekende kenners van het oerwoud. En toch vormen zij niets dan het in zijn natuurlijke ontwikkeling geremde overschot van wat eens een zelfstandig en gelukkig volk was.

Wat dreef de blanken naar deze 'wilde' kusten? Welke roeping bezielde hen? Welke tijding, welk geluk, welke beschaving hadden zij aan dit vrije en gelukkige volk te brengen? Kwamen zij, de eerste Spanjaarden die onze kust bezochten, aan Guyana de zegeningen brengen van autodafe en inquisitie? Brachten zij, in naam van Christus, de verdraagzaamheid over, die Spanje destijds toonde tegen joden en Moren, of de blanke beschaving van het rad, de brandstapel en andere torturen? Was dit de rechtstitel voor hun invasie? Of kwamen zij slechts in het geel en rood van hun vlaggen de boodschap brengen, dat goud altijd met bloed gekocht wordt?

Wij laten de feiten het antwoord geven.

In 1492 ontdekte Columbus Amerika en weldra oefenden de overdreven schilderingen van het nieuwe land en zijn rijkdom een onweerstaanbare aantrekking op de Europeanen van iedere rang en stand uit.

Over hen schrijft professor Werner Sombart in *Der Bourgeois*:[3]

'Een bijzondere vorm der zeeroverij waren de ontdekkingsreizen, die voornamelijk sinds de 15de eeuw steeds menigvuldiger werden. Al waren bij deze tochten vaak ook allerlei idealistische motieven, als wetenschappelijke of religieuze belangen, eerzucht en lust tot het avontuur mede in het spel, toch bleef steeds de sterkste (en vaak genoeg de enige!) drijfveer de winzucht. In wezen zijn het niets dan goed georganiseerde rooftochten, die de uitplundering der overzeese gewesten ten doel hadden. Vooral nadat Columbus zijn ontdekkingen gedaan had en van zijn reizen echt stofgoud mee naar huis bracht, benevens het sprookje van de vergulde prins, werd El Dorado, het goudland, het uitgesproken of stilzwijgende doel van alle tochten. Nu verbonden zich de bijgelovige schatgraverij en de bijgelovige alchemie met de bijgelovige hoop op een land, waar men het goud met schepen zou kunnen vergaren, tot een onweerstaanbare drang naar veroveringen.

Wat ons hier echter bovenal interesseert, zijn de eigenaardige mensen, die de leiding van zulke ondernemingen hadden. Het zijn oerkrachtige, avontuurlijke, aan de overwinning gewende, brutale, hebzuchtige veroveraars van groot kaliber, zoals ze sindsdien zijn verdwenen.

Deze geniale en niets ontziende zeerovers, van wie vooral Engeland in de 16de eeuw zo'n groot aantal voortgebracht heeft, zijn uit

hetzelfde hout gesneden als de Italiaanse bendeleiders, de Can Grando's, Francesco Sforza, Cesare Borgia, doch met dit onderscheid, dat de geest van eerstgenoemden nog veel sterker op het verwerven van geld en goederen gericht is, zodat zij reeds veel dichter bij de kapitalistische ondernemer staan dan de Italiaanse condotierri's…

Men zal vragen, hoe ik ertoe kom, om deze veroveraars en rovers bij het kapitalisme in te delen. Het antwoord is eenvoudig: niet slechts omdat zij zelf een soort kapitalistische ondernemers waren, maar vooral, omdat de geest welke hen vervulde, dezelfde geest was, die alle groothandel en elk koloniaal stelsel tot in de 18de eeuw bezield heeft. Want de handel en het koloniaal beheer waren in hun diepste wezen evengoed avonturiers- en veroveraarstochten als de zeeroverijen, de kaapvaart en de ontdekkingsreizen, waarover wij spraken. De avonturier, de zeerover en de grote koopman gaan ongemerkt in elkander over.'

EL DORADO

El Dorado.

Goudland.

Nog altijd heeft het woord niets van zijn wonderlijke kracht verloren.

Nog treedt op het grote passagiersschip een jonge dokter in de nacht naar buiten, zijn ogen verblind door de lichten der balzaal, zijn gedachten wiegen op de dronken maat der jazzband, het is hem alsof hij, als enige levende, aan een bezeten feest van etalagepoppen ontsnapte.

Hij buigt zich over de verschansing en laat zijn slapen door de nachtwind koelen. Het licht uit een patrijspoort, telkens afgebroken, werpt grillige schichten op de donkere golven.

Goudaderen in graniet.

El Dorado.

De jonge dokter hoort in het geluid der golven de verre zang der boekaniers, die door de nachtwind uit vergane eeuwen wordt aangedragen.

Overdag zit hij in zijn hut en schrijft op het keurige scheepspa-

pier recepten voor Amerikaanse dames, die aan zeeziekte, en voor oude heren, die aan hun lever lijden.

's Nachts, als de jazzband verstomt, de zeewind weer hoorbaar is en uit de rooksalon nog slechts het schorre gebrul komt van een paar dronken planters, ontwaakt in zijn hart de waanzin van El Dorado.

In de nacht is hij zijn keurig overhemd, zijn smoking, zijn standing vergeten.

Hij voelt zich verwant aan zijn voorouders, de wilde rovers, die het goud opstapelden in de ruimen van hun schepen, aan de avonturiers, de geweldenaars, de slavenjagers.

Onder de grijze as van de daagse sleur gloeit in het hart van iedere jonge blanke de waanzin van het koortsig verlangen naar El Dorado.

In 1499 bereikten Alonzo de Hojeda en Juan de la Coasa de kust van Guyana. Ongeveer diezelfde tijd ontdekte Pinzon de mond der Amazone en het oostelijk deel van Guyana. Het gerucht verbreidde zich dat er diep landinwaarts een land gevonden was met onmetelijke rijkdommen aan goud en edelgesteenten, en dat het oeverzand van een oneindig groot meer, Parima genaamd, geheel uit stofgoud bestond.

Door deze geruchten aangelokt ondernam Domingo de Vera in 1593 een tocht naar Guyana, dat hij op 23 april 1594 met grote plechtigheid voor Spanje in bezit nam. Aanvoerders en soldaten knielden neer voor een kruis en zonden een dankgebed ten hemel. 'Vervolgens nam Domingo de Vera een kop vol water, en dronk die uit; hij nam een tweede, en stortte die op de grond, zo ver hij kon, trok zijn zwaard, en sneed het gras rondom zich, alsook enige takken van bomen af, zeggende: In de naam van God neem ik bezit van dit land, voor Zijne Majesteit Don Philips, onze wettige opperheer!'[4]

Dit is tevens het eerste voorbeeld van het misbruik maken van Gods naam in het koloniale treurspel. Men heeft vaak, later in christelijke boeken uitgesproken dat de neger geen mens was, omdat de mens naar Gods beeld zou zijn geschapen en God immers, volgens deze schriftgeleerden, niet zwart is…

Laat ons hier dan, als negers, de verzekering geven, dat ook wij zelf niet geloven geschapen te zijn naar het beeld van een God, wiens zegen door de blanken dier dagen steeds dan ingeroepen werd, wanneer zij zich van land, lijf en goed van andere gekleurde volken meester maakten.

De hooggespannen verwachtingen van de Spaanse goudzoekers zijn niet vervuld geworden. Daar er aan de kuststreken geen goud gevonden werd, meende men, dat de inboorlingen dit in het binnenland verborgen hielden. Met de wapens in de hand drong men door in het binnenland, en daar waar de blanken tegenstand ondervonden, maakten zij gebruik van bloedhonden, wier namen nog in de geschiedenis bewaard zijn gebleven.

Doch El Dorado werd niet gevonden.

En de verbitterde avonturiers wreekten zich op de inboorlingen, die van hun vrijheid beroofd, in ketens geklonken, tot arbeid gedwongen, gegeseld en mishandeld werden.

En toen het ras te zwak bleek om de schatten voort te brengen, die de blanken in hun waas gemeend hadden voor het grijpen te zullen vinden, toen zij, onder slagen en mishandeling, bij duizenden stierven, toen herinnerde men zich ook in Suriname de raad van Las Casas,[5] om liever uit Afrika een sterker ras dan het indiaanse in te voeren.

In die tijd ontstond de slavenhandel.

In die dagen zijn de eersten van onze voorouders naar Suriname overgebracht.

Sinds deze dag nam de slavernij in Suriname een aanvang. De ene heerser verjoeg de andere – doch iedere nieuwe heerser, die door geweld in het bezit kwam der nederzetting van andere Europeanen, begon met het afleggen der plechtige verklaring, dat ook onder het nieuwe bewind het recht op eigendom, dat wil zeggen het recht tot gebruik en misbruik der levende have, tot koop en verkoop van onze vaders en moeders, heilig verklaard was en gehandhaafd zou worden.

Niettegenstaande de plechtige inbezitneming door de Spanjaarden, is van hun macht weinig gebleken. Zij werden al spoedig door de voortdurende aanvallen der verbitterde indianen uit Guyana verdreven. Inmiddels waren Fransen en ook Hollanders en Zeeuwen een geregelder vaart begonnen op de gehele kust van Guyana. Bij Nederlands Generaal Octrooi van 1614 kreeg ieder, die enige nieuwe haven, passage of plaats voortaan zou ontdekken, vrijheid om deze voor vier jaar lang onder uitsluiting van anderen te mogen handhaven.

Van blijvende nederzettingen was echter nog geen sprake. Eerst in het midden der zeventiende eeuw kregen de Europeanen vaste voet in Guyana. Kapitein Maréchal, vergezeld van zestig Engelsen, vestigde zich in 1630 aan de rivier de 'Suriname'. Van deze nederzetting is historisch echter niets meer bekend geworden. In 1643 richtte men te Rouaan een maatschappij op tot kolonisatie van Suriname. Een zekere Poncet Brétigny stelde zich aan het hoofd van een aantal gelukzoekers en vestigde zich aan de kust. Doch zij maakten zich schuldig aan zoveel wreedheden jegens de indianen, dat zij ten slotte verjaagd en gedeeltelijk ter dood gebracht zijn. Enkele jaren later waagde een andere Franse maatschappij opnieuw een poging tot kolonisatie met het uitzenden van een achthonderd Franse kolonisten, doch ook deze poging leidde niet tot een blijvende kolonisatie.

Op de Fransen volgden de Britten. Lord Willoughby, graaf van Parham rustte in 1650 op eigen kosten een schip uit met bestemming naar Guyana. Het schip werd vriendelijk door de inboorlingen ontvangen, omdat men zich als vreedzame kooplieden voordeed. Spoedig echter bleek, dat deze pacifisten in waarheid strenge soldaten waren, die met hun betere wapens de indianen de bossen in dreven. Zij haastten zich stevige forten te bouwen tegen de aanvallen der verbitterde en bedrogen inboorlingen. De graaf van Parham kwam in 1652 zelf in Suriname om de leiding der nieuwe volksplanting in handen te nemen. Hij bleef er echter slechts korte tijd, daar hij weldra benoemd werd tot gouverneur-generaal der West-Indische eilanden; hij vertrok naar Barbados, terwijl Ruff met het beheer van Suriname belast werd. Zo had Europa vaste voet in Su-